

Nr 19.

Ankom till riksdagens kansli den 2 april 1940 kl. 5 e. m.

Utlåtande i anledning av väckta motioner om laga lappriksdagar vart fjärde år samt om utvidgning av lapparnas självbestämmanderätt.

Första lagutskottet har till behandling förehaft två inom riksdagens första kammare av herr *Lindhagen* väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 137 och 138. Motionären har hemställt, i motionen nr 137 att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t begära skyndsamt förslag till lag om laga lappriksdagar vart fjärde år med bidrag av allmänna medel för kostnaderna samt befogenhet att få inkallad även en understödd extra lapprikdag när påfallande behov förelåge, samt i motionen nr 138 att riksdagen, med hänsyn icke minst till minoritetsproblemens aktualitet i dessa tider, ville hos Kungl. Maj:t begära sådana ändringar i lapplagstiftningen, att lapparna äga att själva utse lappfogdar samt liksom svenskarna få utan särskild »lappadministration» regeras endast av rikets lagar och författningar.

I fråga om de skäl motionären anfört till stöd för sina yrkanden får utskottet hänvisa till motionerna.

I skrivelse till Konungen år 1917 i anledning av en proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 1 juli 1898 om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige anhöll riksdagen att lapparna måtte beredas tillfälle att själva vid samfällt möte överlägga om de synpunkter och önskningsar, som enligt deras uppfattning böra tjäna till vägledning för en revision av lagstiftningen om lapparnas rätt till renbete och därmed sammanhängande ämnen (riksdagens skrivelse 1917 nr 374). Med anledning härav tog Vilhelmina—Åsele lappförening initiativ till ett landsmöte för de svenska lapparna, vilket möte hölls i Östersund den 5—9 februari 1918. Till detta lapparnas landsmöte utgick ett statsanslag av 4,000 kronor.

Genom beslut den 30 maj 1930 anbefalldes Kungl. Maj:t länsstyrelsen i Norrbottens län att jämte särskilt tillkallade sakkunniga verkställa utredning angående de åtgärder, som borde vidtagas för avhjälpande av de inom vissa delar av lappmarken i länet yppade missförhållandena, samt rörande de kostnader, som därav kunde föranledas. Utredningen, som arbetade under benämningen 1930 års lapputredning, avlämnade den 29 december 1935 betänkande i ämnet (stat. off. utr. 1936: 23).

Angående lapparnas föreningsväsende anförde lapputredningen bland annat (sid. 274—275):

De sammanslutningar mellan lappar som äro till finnandes äro lokalt betonade, ett förhållande som har sin naturliga förklaring i de vidsträckta områden, inom vilka lapparna arbeta. En samverkan dem emellan genom periodvis återkommande möten, till vilka sändes representanter för de olika lokalföreningarna, vore säkerligen ägnad att befordra och höja renskötseln och klarlägga mången fråga, som av utvecklingens gång föres fram.

Av de här ovan förordade mötena mellan representanter för lokalföreningar kunde helt visst mycket vara att vinna för renskötseln, om de beviljades av lappväsendets befattningshavare, givetvis utan rösträtt för dem. Då lappfrågan ej är en länsbetonad fråga, så böra ej heller representantmötena vara begränsade att omfatta endast visst läns lokalföreningar. Av det allmänna böra dessa möten ekonomiskt understödjas med något belopp, som ej torde behöva bli alltför stort.

Utredningen behandlade även ett väckt förslag om en fullmäktigeinstitution, vilken skulle hava befogenhet att behandla och besluta i alla frågor som röra lappar och renskötseln och vilken institution skulle bli den egentliga styrelsen för hela lappväsendet (sid. 179—180).

Utredningen framlade icke något förslag rörande landsmöten för lapparna eller dylikt men anförde (sid. 315), att utöver de ämnen som föranlett konkreta förslag från utredningens sida utredningen icke hade kunnat underlåta att till behandling upptaga åtskilliga andra lappväsendet rörande frågor av mera speciell natur. Bland dessa frågor nämnde utredningen anordnandet av allmänna lappmöten. Utredningen uppgav att en del material inom utredningen samlats i dessa frågor samt uttalade att när tid och tillfälle givdes det torde ankomma på länsstyrelsen såsom företrädare för lappväsendet att framlägga förslag i de olika ämnena.

I en inom första kammaren år 1937 väckt motion, nr 194, hemställde herr Lindhagen, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla om förslag till permanent organisation av »de svenska lapparnas landsmöten», att hållas exempelvis vart fjärde år med stöd av statsanslag, samt anslå 6,000 kronor eller hos Kungl. Maj:t begära bidrag ur eljest tillgängliga medel till ett svenska lapparnas landsmöte år 1937 för behandling av lapputredningens betänkande och eventuellt andra angelägenheter. Statsutskottet, som fått denna motion till sig hänvisad, anförde i sitt utlåtande nr 185 bland annat:

Enligt utskottets uppfattning bör lappbefolkningen lämnas tillfälle att avgiva yttrande över den s. k. lapputredningens betänkande. Utskottet förutsätter därför, att Kungl. Maj:t tager under övervägande den framförda tanken om ett allmänt möte för ändamålet. De härav för statsverket uppkommande kostnaderna torde Kungl. Maj:t icke sakna möjlighet att bestrida av tillgängliga medel. Kungl. Maj:t bör emellertid tillse, att staten genom vederbörande länsstyrelse eller på annat sätt erhåller representation vid mötet. Det i motionen I: 194 framställda yrkandet om förslag till permanent organisation av de svenska lapparnas landsmöten anser sig utskottet däremot icke böra tillstyrka.

Under återopande av vad sålunda anförts hemställde statsutskottet, att nyssnämnda motion, i den mån den icke kunde anses besvarad genom vad utskottet uttalat, icke måtte vinna riksdagens bifall. Utskottets hemställan bifölls av båda kamrarna.

Frågan om särskild representation för lappbefolkningen i den svenska riksdagen har förts inför riksdagen av herr Lindhagen genom motioner år 1920 och 1930 (I: 209 resp. I: 210). Båda motionerna, vilka behandlades av konstitutionsutskottet, blevo av utskottet avstyrkta (utl. 1920 nr 27 resp. 1930 nr 10). Utskottet var emellertid icke enhälligt vid någotdera tillfället. Utskottets avstyrkande hemställan bifölls år 1920 av båda kamrarna efter votering, av första kammaren med 54 röster mot 46 och av andra kammaren med 142 röster mot 27; minoriteterna inom båda kamrarna röstade för bifall till en vid utskottets utlåtande fogad reservation, vari hemställts om utredning i ämnet. Jämväl 1930 års motion blev av kamrarna avslagen, av första kammaren efter votering med 71 röster mot 24.

Sedan Kungl. Maj:t för ändamålet beviljat ett anslag å 6,000 kr. ur Jämtlands, Norrbottens och Västerbottens läns lappfonder, hölls, på initiativ av Arjeplogs sockens sameförening, den 4—7 oktober 1937 ett allmänt landsmöte för det svenska samefolket. Enligt kallelsen till detta landsmöte var syftet med detsamma att bereda samerna från alla trakter av landet tillfälle att dryfta och pröva de förslag som framförts i lapputredningens betänkande. I övrigt ägde envar rätt att å mötet väcka motioner i ärenden som rörde samefolket. Olika vid mötet väckta motioner hänföra sig till samefolkets föreningsväsende och allmänna landsmöten. Sålunda hemställdes i motionen nr 9, undertecknad av 19 personer, i anslutning till herr Lindhagens motion i riksdagens första kammare år 1937 angående vart fjärde år återkommande landsmöten för lappar, att landsmötet måtte begära hos statsmakterna att den föreslagna representationen genom av statsmakterna beviljade anslag måtte möjliggöras. Motionen bifölls av landsmötet (§ 45 i prot. för den ⁶/₁₀). I en annan motion (nr 17) yrkades, att statsmakterna måtte på allt sätt uppmuntra alla trevande försök bland samerna till sammanslutning i föreningar och länsförbund samt att medel måtte beviljas till hållande av allmänna läns- eller landsmöten, så ofta detta är av nöden. Vidare föreslogs i en tredje motion (nr 21), att mötet skulle tillsätta en fortsättningskommitté, som skulle tillvarata intressena till nästa landsmöte och då taga särskild hänsyn till den bifallna motionen om landsmöten vart fjärde år och den som talar om föreningsväsende. Jämväl denna motion bifölls och kommitté utsågs (§ 65 i prot. för den ⁷/₁₀). Slutligen väcktes förslag (motionen nr 47), att mötet skulle upptaga frågan om bildande av en samernas allmänna riksorganisation samt att en interimsstyrelse skulle tillsättas, som hade att utarbeta förslag till stadgar samt att stå som inbjudare till nästa landsmöte. Landsmötet biföll motionen och valde interimsstyrelse (§ 89 i prot. för den ⁷/₁₀). I mötets skrivelse till Konungen den 24 november 1937

hemställde mötet om beviljande av anslag för att uppmuntra samernas trevande försök till organisation och framför allt till anordnande av allmänna läns- och landsmöten.

För övervakningen av gällande lagar och förordningar rörande lappväsendet finnas olika befattningshavare, nämligen dels de av lapparna själva utsedda ordningsmännen och dels de av statsmyndighet förordnade lapptillsyningsmännen och lappfogdarna.

Genom 1886 års renbeteslag infördes rätt för lapparna att inom sig utse särskilda befattningshavare, de s. k. ordningsmännen. Denna institution har bibehållits i senare renbeteslagar. I nu gällande lag om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige (av den 18 juli 1928) stadgas i 13 §, att i lappby skall finnas en ordningsman, vilken de till lappbyn hörande, renskötande lapparna äga inom sig utse vid sammanträde, som efter Konungens befallningshavandes förordnande hålles inför lappfogde eller landsfiskal. Ordningssman åligger att vaka över efterlevnaden av gällande lagar rörande renskötseln och av den för lappbyn utfärdade byordningen samt att i övrigt ställa sig till efterrättelse den instruktion Konungens befallningshavande utfärdar för honom. Ordningssman åtnjuter det skydd och är underkastad det ansvar, som i lag stadgas beträffande tjänsteman. Till ordningssman skall av allmänna medel utgå ersättning enligt vad därom särskilt stadgas.

Tillsyningsmännen tillsätts av vederbörande länsstyrelse. Angående deras åligganden meddelas närmare bestämmelser i särskild instruktion.

Den förste lappfogden tillsattes år 1885. Befattningen var då avsedd att vara endast tillfällig. Behovet av lappfogdar har emellertid sedermera visat sig stadigvarande. F. n. äro lappfogdarna 4 till antalet.

Rörande lappfogdens arbetsuppgifter lämnar 1930 års lapputredning följande upplysningar (sid. 222):

Lappfogden skall, förutom med ärenden som hava direkt samband med lapparnas renskötsel, jämväl taga befattning med fattigvårdsväsendet och taxeringsförfarandet samt med förvaltningen av kronans marker ovan odlingsgränsen. I fråga om fattigvården bland lapparna kunna lappfogdens åligganden och befogenheter jämföras med statens fattigvårds- och barnavårdskonsulenter. Han har att yttra sig i ärenden rörande samhällsvård åt lappar, att närvara vid kommunernas fattigvårdssammanträden och att utöva tillsyn över skötseln av de lapska ålderdomshemmen och av lappfattigvården över huvud taget. I taxeringsfrågor skall lappfogden tillhandagå taxeringsmyndigheterna med upplysningar om lapparnas förmögenhetsförhållanden m. m. och närvara vid taxeringsnämndernas sammanträden. Lappfogdens befattning med förvaltningen av kronomarkerna ovan odlingsgränsen består i förberedande handläggning av alla framställningar om upplåtelse av jakt, fiske, slätter, fjällägenheter m. m.

I 41 § av taxeringsförordningen den 28 september 1928 föreskrives, att särskild uppgift enligt fastställt formulär skall lämnas angående renskötsel. Det åligger ordningssman i lappby att granska till honom avlämnade upp-

gifter samt å desamma anteckna ej mindre det antal egna renar och skötesrenar, som för den skattskyldige finnes upptaget i senast upprättade renlängd, än även de övriga upplysningar och erinringar, som han finner av omständigheterna påkallade. Uppgifterna skola därefter av ordningsmannen översändas antingen direkt till vederbörande lappfogde eller ock till landsfiskalen för vidarebefordran till lappfogden. Sedan uppgifterna inkommit till lappfogden har denne att granska och till ordföranden i vederbörande taxeringsnämnd överlämna uppgifterna jämte de upplysningar och erinringar, han finner omständigheterna påkalla.

I en vid 1937 års landsmöte väckt motion (nr 25) hemställdes, att landsmötet ville ingå till Kungl. Maj:t med den begäran, att taxeringsförordningens 41 § måtte ändras så, att lappfogden icke längre må ha någon befattning med nomadlapparnas taxeringsfrågor utan att lapparna även i detta hänseende må vara jämställda med övriga medborgare. Såsom motivering anfördes: »Då det i varje socken finns en officiellt erkänd renlängd, där uppgifter angående varje renägares reninnehav finnas angivna till ledning för taxeringsmyndigheterna, så är alltså lappfogdens medverkan vid lapparnas taxering alldeles överflödig. Lapparna vilja inte ha lappfogden till förmyndare i sina privatekonomiska angelägenheter. I varje fall är undantagslagstiftning för lapparna i taxeringshänseende fullständigt överflödig, varför vi alltså hemställa, att vi i detta fall bli fullkomligt jämställda med övriga svenska medborgare.»

Landsmötet beslöt »att på det kraftigaste instämma i yrkandet på ändring av 41 § i taxeringsförordningen» (§ 68 i prot. den 7/10). I sin skrivelse till Konungen påpekade landsmötet, att det uttalat som ett trängande önskemål, att lapparna måtte befrias från den undantagsställning, som taxeringsförordningens 41 § försätter dem i.

Enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 28 april 1939 har särskild utredningsman tillkallats för verkställande av överarbetning av 1930 års lapputrednings betänkande ävensom den utredning i övrigt rörande lappväsendet, som sammanhänger med i betänkandet omhandlade spörsmål. Därjämte ha särskilda experter tillkallats för att, på kallelse av utredningsmannen, med denne deltaga i överläggningar i ämnet. Enligt Kungl. Maj:ts proposition nr 79 till 1939 års urtima riksdag hör denna utredning till dem som skola fullföljas. I propositionen uttalas, att då vidtagandet av vissa åtgärder i lappfrågan av sociala skäl synes oundgängligen nödvändigt, utredningen bör få slutföras.

De i förevarande motioner framförda spörsmålen torde komma att behandlas vid den i utskottets redogörelse omnämnda, nu pågående utredningen angående lappväsendet, varvid givetvis vad som förekommit vid lapparnas senaste landsmöte kommer att ägnas vederbörligt beaktande. På grund härav får utskottet hemställa,

Utskottet.

att förevarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 2 april 1940.

På första lagutskottets vägnar:

K. SCHLYTER.

Vid detta ärendes behandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Schlyter, Gärde, Karl Emil Johanson, Wagnsson**, *Karl Johan Olsson, Brandt, Sandorf** och *Anton Svensson*;

från andra kammaren: herrar *Lindqvist, Hedlund* i Östersund, *Lindmark, Olsson* i Mellerud, *Björling, Gezelius, Berg* och *Werner* i Höjen.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.